

สรุปรายงาน

เวทีเสวนา เรื่อง “ชีวิตดี อนาคตปัง ด้วยพลังป่าเศรษฐกิจ”

ดำเนินการโดย

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ร่วมกับ

สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) สถาบันคลังสมองของชาติ และเคทการเกษตร

วันอังคารที่ 29 พฤศจิกายน 2565 เวลา 09.00 - 12.00 น.

ณ ห้องประชุมแคนนา โรงแรมรามารการ์เด็นส์ กรุงเทพมหานคร

ข้อประเด็นสู่เวทีการเสวนา

ตั้งแต่ พ.ศ. 2500 ประเทศไทยสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ไปกว่า 50 ล้านไร่ สาเหตุสำคัญของการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้คือ การคิดว่ากฎหมายสามารถปกป้องป่าไม้ได้หรืองบประมาณแผ่นดินสามารถรักษาป่าได้ แต่ตลอดเวลา 60 ปีที่ผ่านมาพิสูจน์แล้วว่ากฎหมายและงบประมาณแผ่นดินไม่สามารถปกป้องพื้นที่ป่าไม้ไว้ได้ดีเท่าที่ควร หากประเทศไทยต้องการบรรลุพื้นที่ป่าไม้เป้าหมายร้อยละ 40 ของพื้นที่ ประเทศไทยต้องเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ให้ได้ 26 ล้านไร่ ซึ่งการใช้กลไกภาครัฐในการฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้จะต้องใช้เวลาในการดำเนินการนานกว่าจะมีพื้นที่ป่าไม้ตามเป้าหมายได้ ดังนั้นสิ่งเดียวที่ประเทศไทยจะทำได้คือ การหากลไกใหม่ที่มีพลังมากพอจะสู้กับธุรกิจการเกษตรเชิงพาณิชย์บนที่สูงและการลักลอบตัดไม้เถื่อน ทั้งยังต้องเป็นพลังที่มีศักยภาพมากพอจะสามารถเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ได้มากถึง 26 ล้านไร่ กอปรกับอยู่ในช่วงเวลาที่ประเทศไทยจำเป็นต้องอาศัยการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้เพื่อทำหน้าที่ดูดซับคาร์บอนและนำประเทศไทยสู่สถานะความสมดุลทางคาร์บอน (Carbon Neutral)

พันธบัตรป่าไม้ เป็นกลไกทางการคลังที่ระดมเงินจากประชาชน ภาคธุรกิจหรือตลาดหลักทรัพย์เพื่อนำไปใช้ในการปลูกป่าเศรษฐกิจในพื้นที่ป่าไม้ของรัฐที่ถูกบุกรุก ผู้ที่ปลูกป่าจะเป็นผู้ประกอบการเอกชนที่มีศักยภาพในการปลูกป่าเศรษฐกิจในพื้นที่ขนาดใหญ่ โดยผลตอบแทนจากการขายไม้จะนำมาทยอยจ่ายคืนให้กับผู้ลงทุนในพันธบัตรป่าไม้ การพัฒนาป่าเศรษฐกิจด้วยกลไกพันธบัตรป่าไม้ก็อาจจะมีพลังมากพอที่จะ “พลิกฟื้นผืนป่า” ให้กับประเทศไทยได้ ทั้งยังเชื่อว่าหนทางเดียวที่จะต่อสู้กับธุรกิจของผู้มีอิทธิพลที่อยู่เบื้องหลังการทำลายป่าไม้ด้วยธุรกิจการเกษตรเชิงพาณิชย์บนที่สูงหรือการลักลอบตัดไม้เถื่อนคือ การใช้พลังทางธุรกิจมาหักล้างกันเอง ถ้ากลไกพันธบัตรป่าไม้ที่สนับสนุนการปลูกป่าเศรษฐกิจสามารถทำกำไรได้ดี มีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม โดยเจ้าของเงินได้ผลตอบแทนจากการลงทุนในพันธบัตรป่าไม้ ชาวบ้านมี

งานทำและมีรายได้ที่มั่นคงจากการปลูกและดูแลไม้เศรษฐกิจ นักธุรกิจได้กำไรจากการทำไม้เศรษฐกิจ สังคมได้ป่าไม้คืนมาและระบบนิเวศดีขึ้น

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยร่วมกับสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) สถาบันคลังสมองของชาติ และเคหการเกษตร จึงได้ร่วมจัดเวทีเสวนาเรื่อง “ชีวิตดี อนาคตปัง ด้วยพลังป่าเศรษฐกิจ” เพื่อเป็นเวทีสำหรับภาคีภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนและเกษตรกรผู้สนใจ ได้มาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมกันขับเคลื่อนกลไกพันธบัตรป่าไม้และป่าเศรษฐกิจของประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้รับทราบข้อมูลการดำเนินงานด้านกลไกพันธบัตรป่าไม้ รวมถึงร่วมแลกเปลี่ยนความเห็น มุมมองที่เกี่ยวข้องกับนโยบายป่าไม้ การปลูกป่าเศรษฐกิจและอนาคตของป่าไม้ของประเทศไทย

ลักษณะการจัดเวทีเสวนา

ทางผู้จัดงานฯ ได้จัดให้มีการประชุมเสวนา 2 รูปแบบ คือ

- 1) รูปแบบออนไซต์ จะเป็นการเชิญแบบเฉพาะเจาะจงไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเปิดรับผู้เข้าร่วมประชุม ประมาณ 50 ท่าน ประกอบด้วยผู้บริหาร นักวิชาการ ผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน รวมถึงองค์กรเอกชน (NGO)
- 2) รูปแบบออนไลน์ ผู้ที่สนใจสามารถรับชมงานเสวนาได้ที่ www.agripolicyresearch.com

สรุปเนื้อหาและความคิดเห็นจากเวทีเสวนา

ผู้อำนวยการสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ดร.วิภารัตน์ ดีอ่อง ได้ให้เกียรติกล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมงานเสวนาและเปิดงานเสวนาผ่านระบบออนไลน์

รศ.ดร.อดิสร อิศรางกูร ณ อยุธยา สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) นำเสนอหนังสือ “พลิกฟื้นผืนป่าด้วยพันธบัตรป่าไม้” โดยมีประเด็นสำคัญ คือ ตั้งแต่มีการเปิดให้สัมปทานป่าไม้แบบถูกกฎหมายเมื่อปี พ.ศ. 2496 พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง จาก 143.75 ล้านไร่ หรือ 44.8% ของพื้นที่ประเทศ ลดลงเหลือถึง 3.5% ต่อปี กล่าวคือ พื้นที่ป่าหายไป 27.05% ของประเทศในเวลาเพียง 36 ปี จึงต้องยกเลิกการสัมปทานในปี พ.ศ. 2532 เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว ดังนั้น เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้ จึงมีการกำหนดเป้าหมายพื้นที่ป่าไม้ประเทศไทย คือ 40% ของพื้นที่ประเทศ หรือจะต้องปลูกป่า

เพิ่มอีกจำนวน 26 ล้านไร่ ซึ่งการบรรลุป่าหมายนี้อาจดำเนินการได้ในหลายรูปแบบ เช่น การรณรงค์ให้ปลูกป่าในกิจกรรม CSR ต่างๆ หรือใช้งบประมาณของประเทศในการปลูกป่าเพิ่มเติม ซึ่งจากงบประมาณเพื่อการปลูกป่าปีละ 500 ล้านบาท จะสามารถปลูกป่าได้ปีละ 2 แสนไร่ กล่าวคือ จะต้องใช้เวลาถึง 130 ปี ที่จะฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้ของประเทศตามเป้าที่กำหนด

พันธบัตรป่าไม้ เป็นกลไกทางการเงินที่ระดมเงินจากประชาชน ภาคธุรกิจหรือตลาดหลักทรัพย์เพื่อนำไปใช้ในการปลูกป่าเศรษฐกิจในพื้นที่ป่าไม้ของรัฐที่ถูกบุกรุก ผู้ที่ปลูกป่า จะเป็นผู้ประกอบการเอกชนที่มีศักยภาพในการปลูกป่าเศรษฐกิจในพื้นที่ขนาดใหญ่ โดยผลตอบแทนจากการขายไม้จะนำมาทยอยจ่ายคืนให้กับผู้ลงทุนในพันธบัตรป่าไม้

ทั้งนี้ จากการประเมินความคุ้มค่าของป่าเศรษฐกิจ โดยพิจารณาผลประโยชน์ของป่าเศรษฐกิจ (ขั้นต่ำ) ประกอบด้วย 1) รายได้จากการทำไม้และอุตสาหกรรมไม้ต่อเนื่อง 2) รายได้จากการดูดซับคาร์บอนและคาร์บอนเครดิต 3) รายได้จากผู้ใช้น้ำรายใหญ่ 4) ลดการสูญเสียจากน้ำท่วมและภัยแล้ง และ 5) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในส่วนของต้นทุนของป่าเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ต้นทุนการปลูกป่า การดูแลรักษาป่า การทำไม้ ค่าขนส่งไม้ และค่าเสียโอกาสของที่ดิน

ผลการประเมินความคุ้มค่าของป่าเศรษฐกิจ เมื่อพิจารณาอัตราผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์ พบว่ามีมูลค่าปัจจุบันสุทธิ 1.03 ล้านบาท สัดส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุนอยู่ที่ 2.19 (กล่าวคือ การลงทุนในป่าเศรษฐกิจ 1 บาท ก่อให้เกิดผลประโยชน์ 2.19 บาท) และมีอัตราผลตอบแทนภายในที่ 20.41 % ภายใต้สมมติฐาน คือ ระยะเวลาการปลูกป่า 20 ปี รอบการตัดไม้ในปีที่ 7, 15 และ 20 กำหนดให้ปี พ.ศ. 2558 เป็นปีฐาน และพิจารณาที่อัตราคิดลด 3%

นอกจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ กลไกพันธบัตรป่าไม้และป่าเศรษฐกิจ ยังมีส่วนช่วยลดการตัดไม้ทำลายป่า เปลี่ยนสถานะจากผู้บุกรุกพื้นที่ป่าบนที่สูงมาเป็นผู้ปลูกป่าและดูแลป่าอย่างถูกกฎหมาย กำไรเชิงธุรกิจจากการทำไม้จะสร้างความยั่งยืนในการรักษาป่าไม้ในระยะยาว พร้อมกับช่วยเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ ซึ่งเป็นแหล่งกักเก็บคาร์บอนที่สำคัญของประเทศ

เพื่อให้กลไกพันธบัตรป่าไม้และป่าเศรษฐกิจเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ ประเทศไทยควรต้องมีกฎหมายคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการทำไม้เศรษฐกิจ กระทรวงพาณิชย์ควรให้นำเข้า-ส่งออกไม้อย่างเสรี ต้องไม่ควบคุมราคาไม้ การชำระภาษีไม้เศรษฐกิจควรเป็นภาษีมูลค่าเพิ่มกับภาษีเงินได้ เท่านั้น รวมถึงพิจารณาแยก “กฎหมายอนุรักษ์” ออกจาก “กฎหมายเศรษฐกิจ” ทั้งนี้ ควรกำหนดเป็นนโยบายของประเทศ ตลอดจนมีองค์กรที่รับผิดชอบพันธบัตรป่าไม้โดยตรง

การเสวนาในหัวข้อ “ชีวิตดี อนาคตปัง ด้วยพลังป่าเศรษฐกิจ” ดำเนินรายการโดย รศ.ดร.อดิสร อิศรางกูร ณ อยุธยา วิทยากรได้นำเสนอข้อมูลและข้อวิเคราะห์ให้กับผู้เข้าร่วมเสวนาโดยมีเนื้อหาสรุปและข้อ ความเห็นจากวิทยากรและผู้ร่วมเวทีเสวนา ดังนี้

ผศ.ดร.ประชา คุณธรรมดี ผู้ทรงคุณวุฒิ คณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ ได้กล่าวสนับสนุนว่า พื้นที่เป้าหมายป่าไม้ประเทศไทย 40% ของพื้นที่ประเทศ หรือ 26 ล้านไร่ นั้น อาจต้องใช้ระยะเวลามากกว่า 130 ปี ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องใช้กลไกทางเศรษฐกิจในการขับเคลื่อนเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ของประเทศ และ ภาครัฐจำเป็นต้องผ่อนปรนกฎระเบียบ รวมถึงปรับแก้กฎหมาย อาทิ พระราชบัญญัติเลื่อยโซยนต์ พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นอุปสรรคในการทำป่าเศรษฐกิจของผู้ประกอบการรายย่อย ตลอดจนสนับสนุนอุตสาหกรรมไม้ตามความ ต้องการของตลาด โดยเฉพาะไม้ที่มีมูลค่าสูง เช่น ไม้พะยุง เพื่อให้มีวัตถุดิบเข้าสู่ตลาดสร้างรายได้ให้กับ ประเทศ พร้อมกับดูแลทรัพยากรไม้ให้เป็นไปอย่างสมดุล

ธุรกิจป่าเศรษฐกิจจะเป็นทางเลือกที่ยั่งยืน กล่าวคือ มีส่วนช่วยลดปัญหาการบุกรุกป่าเพื่อปลูกพืชเชิงเดี่ยว พร้อมกับส่งเสริมทางเลือกอื่นๆ ที่เน้นเกษตรแบบผสมผสานมากขึ้น ซึ่งพันธบัตรป่าไม้ คือหนึ่งในทางเลือก พร้อมกับการสนับสนุน (เงินอุดหนุน) ในช่วงเปลี่ยนผ่าน ซึ่งจะช่วยประหยังบประมาณของประเทศได้ในระยะยาว ทั้งนี้ อาจพิจารณาแนวทางส่งเสริมป่าเศรษฐกิจให้กับชุมชนในพื้นที่ที่มีศักยภาพ เพื่อให้เป็นกรณีตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ เกิดเป็นโมเดลให้พื้นที่อื่นๆ สร้างแรงจูงใจในการปลูกป่าเศรษฐกิจให้กับพื้นที่อื่นๆ ต่อไป

รศ.ดร.สิทธิเดช พงศ์กิจวรสิน คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้นำเสนอข้อมูล 3 องค์ประกอบหลักที่นำไปสู่การอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้โดยชุมชน ได้แก่ 1) ผลตอบแทนจากทางเลือกที่เพียงพอ โดยการเพิ่มประสิทธิภาพที่ใช้พื้นที่ (ราบ) มีการส่งเสริมทางเลือกที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ระบบชลประทาน และทรัพยากรของชุมชนนั้นๆ เพิ่มพื้นที่ป่าเศรษฐกิจในที่ชัน การอุดหนุนแบบต่างๆ รวมถึงกลไกการสนับสนุนจากภาคส่วนอื่นๆ เช่น พันธบัตรป่าไม้ คาร์บอนเครดิต การจ่ายค่าตอบแทนการให้บริการของระบบนิเวศ (Payment for Ecosystem Services: PES) หรือ แนวคิดการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน” (Environmental, Social, Governance: ESG เป็นต้น 2) สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและหวงแหนให้กับชุมชน ให้ชุมชนเกิดความเข้าใจว่าการมีรายได้ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของป่า และควรใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าอย่างสมดุล และ 3) การดูแลและบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพ โดยการกำหนดพื้นที่การใช้ประโยชน์ให้ชัดเจน และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎและบังคับใช้

ทั้งนี้ กลไกและเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ อาทิ พันธบัตรป่าไม้ จะช่วยส่งเสริมองค์ประกอบรายได้ของชุมชนได้โดยตรง โดยเฉพาะช่วงเปลี่ยนผ่าน ซึ่งอีก 2 องค์ประกอบ (กฎระเบียบ และความเป็นเจ้าของ) ก็มีความสำคัญที่จะละเลยไม่ได้ การพัฒนาโลก ต้องช่วยให้ 2 องค์ประกอบดังกล่าวมีความชัดเจนและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่และทรัพยากรของชุมชนมากขึ้น เช่น ความชัดเจนของพื้นที่ สิทธิในการใช้ประโยชน์

การบังคับใช้กฎระเบียบ (บัญญัติท้องถิ่น) รวมถึงขยายการมีส่วนร่วม จาก ภาครัฐ ชุมชน และภาคอื่นๆ (เอกชน / ประชาชน)

คุณจิรวรรณ ตั้งกิจงามวงศ์ นายกสมาคมธุรกิจไม้และนายกสมาคมเฟอร์นิเจอร์ไทย ได้ให้มุมมองถึงความไม่ชัดเจนของกฎระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมไม้ประเทศไทย ซึ่งมีความขัดแย้งกับกฎระเบียบและมาตรการในการอนุรักษ์ป่าไม้ ทั้งนี้ ธุรกิจไม้สามารถดำเนินการได้อย่างสมดุลกับการอนุรักษ์ป่า โดยกฎระเบียบและกฎหมายของประเทศควรมีการปรับปรุงและชัดเจน

การจัดตั้ง “กองทุน” เพื่อระดมเงินทุนในการปลูกป่าอย่างเช่น “พันธบัตรป่าไม้” ถือเป็นเครื่องมือที่ช่วยสนับสนุนการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ให้กับประเทศไทย รวมถึงช่วยให้การประกอบธุรกิจไม้และการอนุรักษ์ป่าสามารถดำเนินการได้อย่างสมดุล

สรุปข้อความเห็นจากเวทีเสวนา

- อนุกรมมาธิการการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน คุณเปรมพิมล พิมพ์พันธุ์ ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมถึงการขับเคลื่อนการปลูกไม้เศรษฐกิจในพื้นที่ที่ได้รับการครอบครองอย่างถูกกฎหมาย ซึ่งนอกเหนือจากการปรับปรุงกฎหมาย (รวมถึงยกเลิกกฎหมายที่มีเป็นข้อจำกัด) พิจารณาปรับโครงสร้างของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงระดมทุนสำหรับดำเนินการป่าเศรษฐกิจ
- คณะอนุกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) อาจมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนพันธบัตรป่าไม้ นอกเหนือจากภารกิจหลักในการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรที่ดินทำกิน
- ป่าไม้มีศักยภาพในแง่ของเศรษฐกิจ เนื่องจากมี Social benefit และ Private benefit ที่สูง ซึ่งภาครัฐสามารถเข้าไปสนับสนุนได้ แต่ยังคงติดอยู่กับกฎระเบียบในอดีตที่เป็นข้อจำกัด โดยภาครัฐจำเป็นต้องพิจารณาปลดล็อกข้อจำกัดต่างๆ เพื่อให้กลไกตลาดในระบบเศรษฐกิจรวมถึงการจัดสรรทรัพยากรจะสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปจำนวนผู้เข้าร่วมประชุม

ผู้เข้าร่วมประชุม วันที่ 29 พฤศจิกายน 2565 ในรูปแบบออนไลน์ จำนวน 44 ท่าน ผ่านระบบออนไลน์ Facebook Live และ YouTube Kehakaset Magazine จำนวนผู้รับชมประมาณ 150 ท่าน ประกอบด้วย

เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และองค์การมหาชน ได้แก่ กรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช พรรคชาติพัฒนา สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภาคเอกชน ได้แก่ บริษัท พีพีเอส ดาร์เด็นส์ เพอร์นิเจอร์ และบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน)

ผู้ประกอบการ ฯลฯ

สามารถติดตามรับชมย้อนหลังได้ที่

www.facebook.com/kehakaset

www.youtube.com/user/TheSupaNa1

ภาพประกอบกิจกรรม

